

Король В.В., к.ю.н., професор,
Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду,
м. Київ, Україна

ЗАГАЛЬНІ УМОВИ НАСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕВИКОНАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ (ст. 382 КК України)

Згідно зі статтею 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території України. Невиконання судових рішень має наслідком юридичну відповідальність, установлену законом.

Проблеми тривалого невиконання остаточних судових рішень в Україні неодноразово були предметом розгляду у Європейському суду з прав людини, який у своїх рішеннях визначає такі випадки як порушення права на справедливий суд, що гарантується у статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (рішення у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» від 15.10.2009) [1].

У статті 382 КК України як одна із форм реагування держави на вказані проблеми встановлена відповідальність за невиконання судового рішення.

З об'єктивної сторони злочину, передбачені ст. 382 КК України, можуть бути вчинені як у формі власне невиконання судового рішення, так і шляхом перешкоджання його виконанню.

При цьому слід зауважити, що наявність у диспозиції ч. 1 ст. 382 КК України словосполучень «невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду» та «перешкоджання їх виконанню» вказують на її бланкетний характер, адже для розкриття змісту такої диспозиції у кожному конкретному випадку суб'єкт правозастосування повинен звертатись до тексту самого судового рішення, а також до норм законодавства у сфері виконання судових рішень, які визначають порядок реалізації відповідних судових приписів.

Однією з обов'язкових умов настання кримінальної відповідальності за невиконання судового рішення є набрання судовим рішенням, яке підлягає виконанню, законної сили. Адже лише судове рішення, яке набрало законної сили у встановленому відповідним процесуальним законом порядку, набуває такої властивості, як обов'язковість.

Ще однією обов'язковою умовою настання відповідальності за невиконання судового рішення є наявність у цьому рішенні вимоги зобов'язального чи забороняючого характеру. Причому така вимога

повинна стосуватись конкретного зобов'язаного суб'єкта, до відома якого своєчасно доведений відповідний обов'язок за рішенням суду.

Залежно від характеру такої вимоги невиконання судового рішення може проявлятися у бездіяльності зобов'язаної особи щодо здійснення передбачених законом або визначених судом заходів, спрямованих на виконання цього рішення, або ж у вчиненні дій, які прямо заборонені у самому судовому рішенні. Стосовно ж відповідного обов'язкового припису, який міститься у судовому рішенні, то він може вимагати як певної одноразової дії, так і багаторазового виконання чи тривалого у часі утримання від вчинення певних дій.

До того ж, для застосування положень ст. 382 КК України обов'язкові вимоги судового рішення повинні відповідати принципу правової (юридичної) визначеності, який є складовою засади верховенства права та неодноразово застосовувався у практиці як Конституційного Суду України, так і Європейського суду з прав людини.

Так, Конституційний Суд України в Рішенні від 29 червня 2010 року у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію» зазначив, що «одним із елементів верховенства права є принцип правової визначеності, у якому стверджується, що обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлених такими обмеженнями» (абзац третій підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини) [2].

А Європейський суд з прав людини у рішенні від 18 грудня 2008 р. у справі «Новік проти України» зазначив, що «коли йдеться про позбавлення свободи, надзвичайно важливою умовою є забезпечення загального принципу юридичної визначеності. Вимога «якості закону» у розумінні п. 1 ст. 5 Конвенції означає, що коли національний закон передбачає можливість позбавлення свободи, такий закон має бути достатньо доступним, чітко сформульованим і передбачуваним у своєму застосуванні для того, щоб виключити будь-який ризик свавілля» (пункт 19) [3].

Дотримання принципу правової (юридичної) визначеності має важливе значення у випадках встановлення судом у своєму рішенні порядку його виконання.

Так, згідно з ч. 1 ст. 372 КАС України у разі необхідності спосіб, строки і порядок виконання можуть бути визначені у самому судовому рішенні. Так само на відповідних суб'єктів владних повноважень можуть бути покладені обов'язки щодо забезпечення виконання рішення. А відповідно до ч. 1 ст. 267 ЦПК України та ч. 1 ст. 239 ГПК України суд,

який ухвалив рішення, може визначити порядок його виконання, надати відстрочення або розстрочення виконання, вжити заходів для забезпечення його виконання, про що зазначає в рішенні.

Перешкоджання ж виконанню судового рішення передбачає певні дії особи, які суттєво ускладнюють чи унеможливають виконання вимог, які містяться у судовому рішенні. Причому на особу, яка вчиняє таке перешкоджання, у цій частині не покладено обов'язок щодо виконання цього судового рішення. Зобов'язаним суб'єктом щодо виконання тут виступає інша фізична чи юридична особа, державний орган або його службові особи.

Важливе значення для встановлення у діях особи складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 382 КК України, має й правильне визначення суб'єкта вказаного злочину. Зокрема, вчинення цього злочину у формі невиконання судового рішення можливе лише спеціальним суб'єктом – особою, на яку законом або цим судовим рішенням покладений обов'язок з його виконання і вона має реальну можливість його виконати. Причому доведення до відома зобов'язаного суб'єкта відповідного обов'язку за рішенням суду має передувати моменту його невиконання.

Якщо ж вказаний злочин вчиняється шляхом перешкоджання виконанню судового рішення, то з урахуванням характеру дій, які становлять зміст такого перешкоджання, а також визначеного судом або встановленого законом способу виконання судового припису, суб'єктом цього злочину може виступати як спеціальний суб'єкт (наприклад, службова особа за ч. 2 ст. 382 КК), так і загальний суб'єкт (особа, що досягла 16-річного віку).

Література

1. Європейський суд з прав людини. Справа «Юрій Миколайович Іванов проти України» (Заява №40450/04): рішення від 15 жовтня 2009 р. [Електронний ресурс] / Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_479

2. Конституційний Суд України. Справа за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію»: рішення від 29 червня 2010 року №1-25/2010 [Електронний ресурс] / Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-10>

3. Європейський суд з прав людини. Справа «Новік проти України» (Заява №48068/06): рішення від 18 грудня 2008 р. [Електронний ресурс] / Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_442